
Reálie středověku

-
- I. HRADY
 - II. RYTÍŘI
 - III. MNIŠI

1) Úvod

- Mnišství je spojeno s křesťanským náboženstvím, vznikalo ale až od 5. století, u nás od 10. století
- Jedná se o dobrovolně zvolený způsob života „ve službě Bohu“
- Dnes je to kuriozita, ve středověku v klášterech žila podstatná (5 – 10%) část populace obojího pohlaví

2) Definice a základní údaje

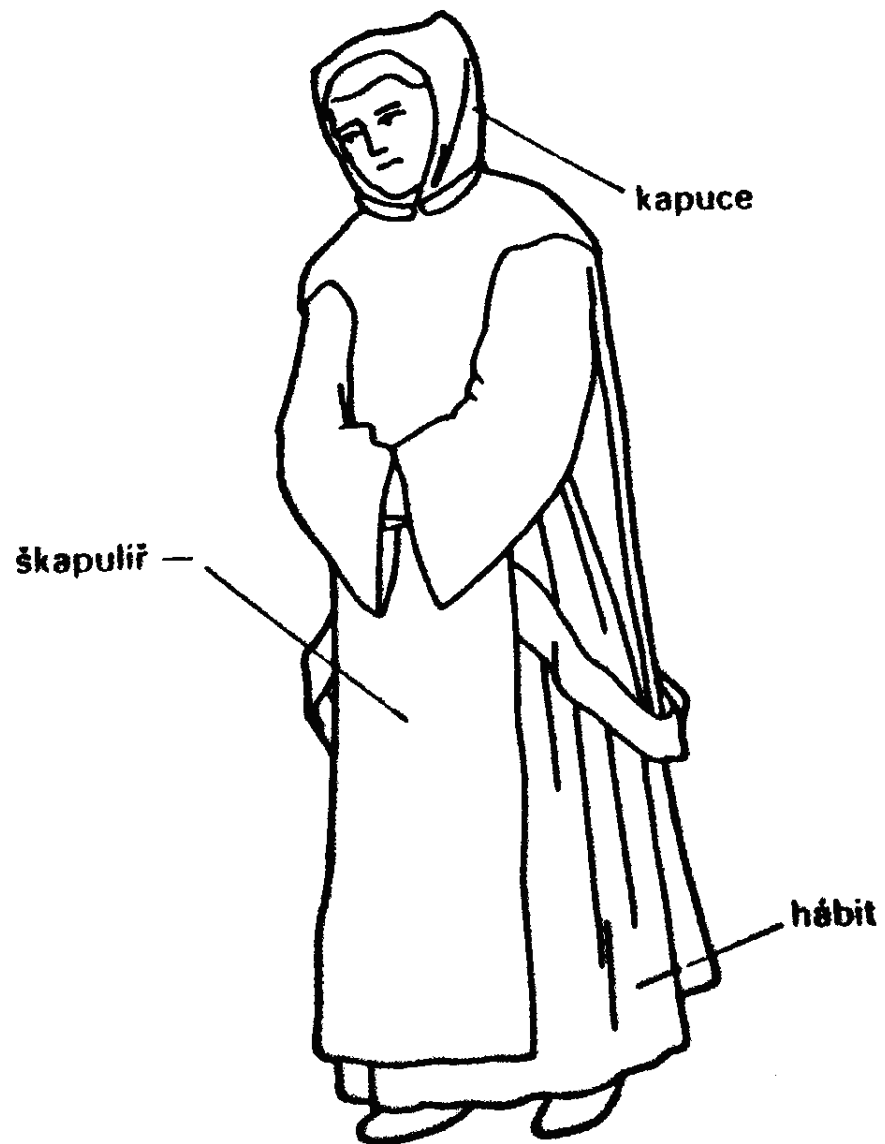
■ Základní pojmy:

- řeholník – člen řádu, který splnil slib (sliby)
 - mnich – druh řeholníka (splnil všechny sliby)
 - jeptiška – řeholnice, ženská obdoba mnicha
 - laik – obyvatel kláštera, nesložil slib
 - klášter – samostatná a soběstačná jednotka v řádu, místo společného života a práce
-

-
- Život v řádu přináší:
 - přísná pravidla a hierarchii
 - asketismus = odříkání
 - život v ústraní
 - vzdání se majetku
-

-
- Klášterní způsob života volili lidé dobrovolně (zklamání životem), někteří z donucení (mladší synové, zavržené manželky)
-

Mnišský oděv (1)



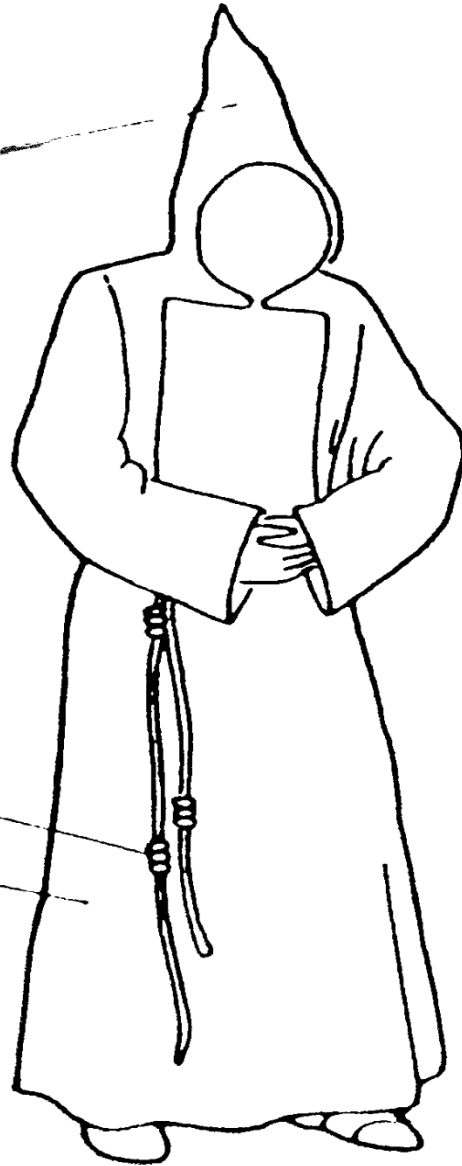
Mnišský oděv (2)

kapuce

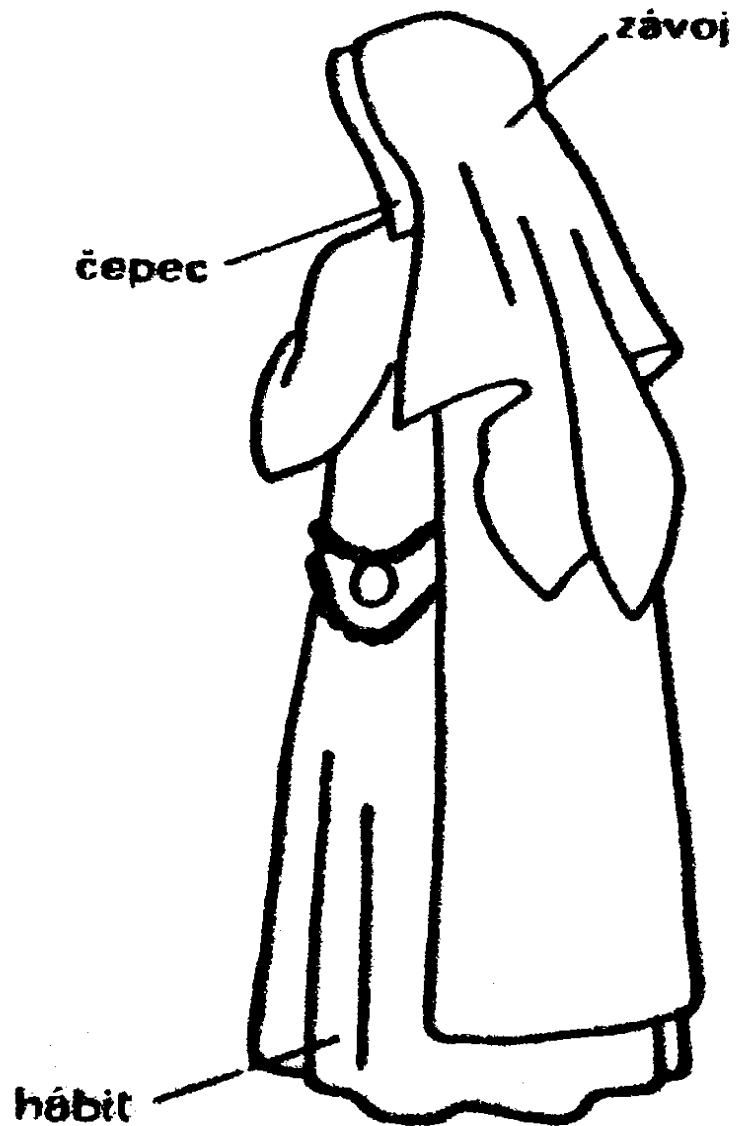
cingulum

hábit

kutna



Mnišský oděv ženský



3) Typologie

Rozeznáváme:

- mnišství individuální – poustevníci
 - mnišství kolektivní – bratři, sestry
 - /mnišské řády jsou mužské a ženské, ženy poustevnice se nevyskytují/
-

Mnišské řády u nás (výběr):

- Mnišské řády /mniši v pravém slova smyslu/
 - **benediktini** (černý hábit s cingulem, černý škapulíř – u bratrů ke kotníkům, u laiků ke kolenům)
 - první klášter v Praze-Břevnově (993), heslo „Ora et labora“
 - **cisterciáci** (bílý hábit s černým cingulem, černý škapulíř)
 - první klášter v Sedlci u Kutné Hory (1142)
-

□ Řeholní kanovníci

- **premonstráti** (bílý hábit s cingulem)
 - Praha-Strahov (1140)
-

□ Žebravé řády

- **dominikáni** (bílý hábit, kožený pás s růžencem, bílý škapulíř s kapucí) - Olomouc (1225)
 - **františkáni** /řehole vznikla před polovinou 15. století oddělením od minoritů, jako samostatný řád od roku 1517/ (hnědý hábit s kapucí)
-

□ 4) Řeholní klerikové

- jezuité /Tovaryšstvo Ježíšovo/ (černý talár), založeni 1534, v Praze od roku 1555

Jezuité



Ženské řády – většinou protějšky mužských

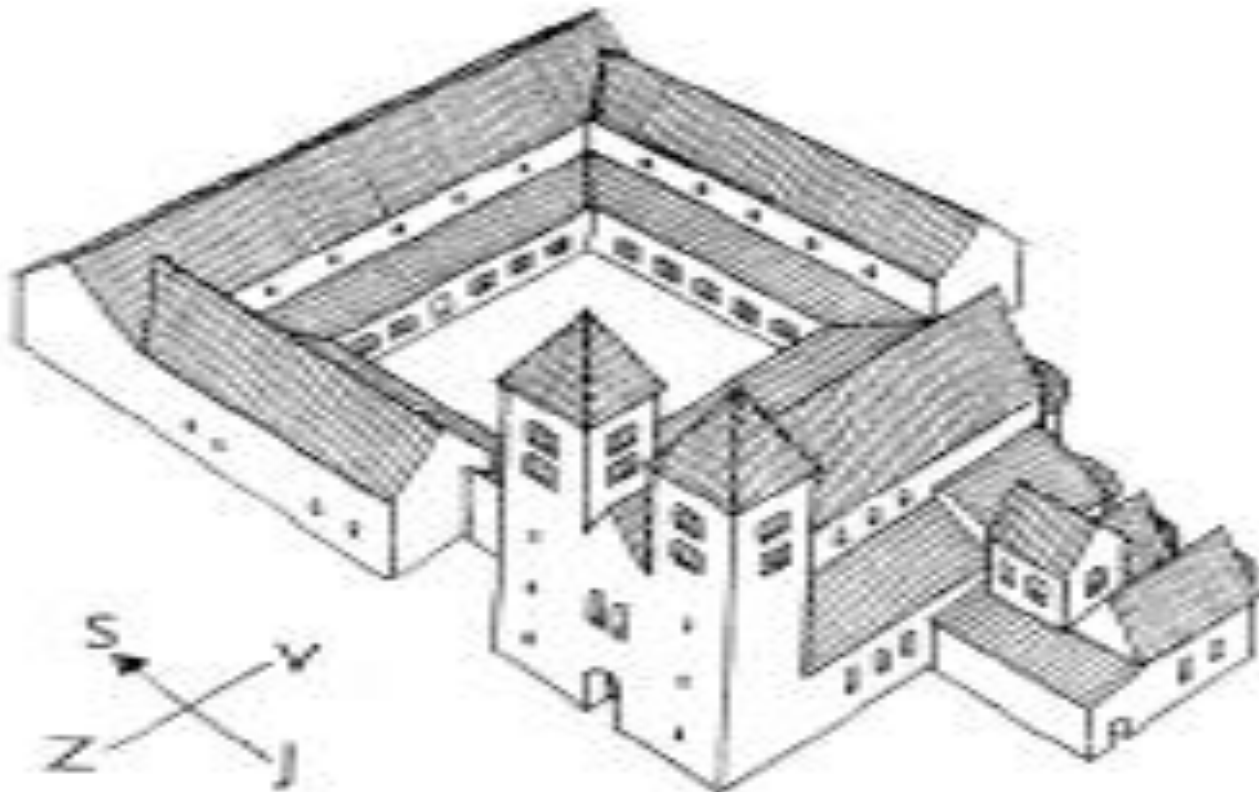
- **benediktinky** (černý hábit, bílá rouška)
 - první klášter sv. Jiří v Praze (967)
 - **premonstrátky** (bílý hábit s bílým závojem)
 - první klášter v Doksanech (1140)
 - **cisterciáčky** (bílý hábit, bílý závoj, černý škapulíř)
 - Předklášteří u Tišnova (1233)
 - **dominikánky, klarisky, augustiniánky, karmelitky...**
-

4) Kláštery

- Klášter je sociologický a stavební útvar. Skládá se z uzavřeného areálu budov (a připojených pozemků – zahrada, dvůr) určeného k životu a práci mnichů
-

-
- <http://virtualni-prohlidka.klastervyssibrod.cz/cz/>

Románský benediktinský klášter sv. Jana Křtitele na Ostrově u Davla





-
- Nejvyšším představitelem kláštera byl obvykle **opat** (u ženských řeholí **abatyše**, u rytířských **komtur**), který měl v některých rádech jako jediný povolený styk s laickou veřejností
 - Zástupcem opata (popř. představený konventu, který nebyl opatstvím) byl **převor** (převorka)
 - Významnou funkci měl **probošt** – představený kapituly (shromažďovacího prostoru mnichů), zpovědník mnichů
-

Význam klášterů

- Kláštery (a mniši v nich) plnily ve středověké společnosti významnou a často nezastupitelnou funkci
 - první kláštery (hlavně benediktinů a cisterciáků) přispěly ke kolonizaci dosud neosídlených oblastí
 - kláštery sloužily jako dílny, kde vznikaly nejen knihy (opisy, přepisy, ilustrace), ale i řemeslné výrobky (kovářské) atd.
 - klášterní kostely sloužily jako hrobky a mauzolea – šlechticů zakladatelů (a jejich rodin), panovníků, a jako schránky svatých ostatků

-
- mniši pěstovali na zahrádkách různou zeleninu (často jako první), bylinky (a užívali je k léčení), koření, chovali včely, zakládali vinice, chmelnice, mlýny...
 - kláštery poskytovaly přístřeší a ochranu poutníkům, některé řehole provozovaly i špitál, školu
-

-
- Dnes upravují vztah státu a církevních řádů zákony – např. zákon č. 338/1999 Sb. o úpravě majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací
-

Zdroje informací:

- Herout, Jaroslav: Slabikář návštěvníků památek
 - Jirásko, Luděk: Církevní řády a kongregace v zemích českých
 - Lawrence, Hugh: Dějiny středověkého mnišství
 - Petrář, Josef a kol.: Dějiny hmotné kultury I./1
 - Svátek, Josef: Organizace řeholních institucí v českých zemích ...
 - Vlček, Pavel: Encyklopedie českých klášterů
-